

L'EMPERADOR MARC AURELI I EL FILÒSOF CORNELI FRONTÓ MANTENEN UN DIÀLEG SOBRE L'ESCLAVATGE

Marc Aureli: ... Això no obstant, també la guerra ha deixat la seva petja en la nostra ciutat; i és que voldria referir-me a l'esclavitud. Com pot ser que hi hagi éssers humans que no tinguin pràcticament cap dret, que viuen sotmesos i sense gairebé recursos, a les voluntats i capricis d'un amo?

Corneli Frontó: Tens tota la raó, Marc; és molt probable que els primers esclaus fossin presoners de guerra. Dic que és probable, perquè l'esclavatge és un fet tan antic i està tan generalitzat entre els homes que ja ningú no sap com va començar. Diuen que també existeix entre alguns animals, però no sé fins a quin punt és cosa certa. Per als romans, l'esclau forma part d'aquest grup humà que anomenem família i que inclou tots els que estan sota l'autoritat d'un pare. Però saps molt bé que en la nostra època això ja no és així i que tampoc no ho era en una Roma on, després de les primeres conquestes, els romans, cada cop més rics, competien entre ells pel que fa a la magnificència de llurs cases. D'aquesta manera es posaren a comprar esclaus, tants que els era impossible de conèixer-los individualment. Ja no tenien una «família» sinó un exèrcit que calia dirigir. Fou aleshores que sorgí un proverbi: «Molts esclaus, molts enemics a casa.» També saps, Marc, que els romans hagueren de lliurar autèntiques guerres contra els esclaus. Però de tot això ja ha passat molt temps; avui no hem de témer que passi res semblant.

Després, a poc a poc, les diferències entre els esclaus i els homes lliures es van anar atenuant. Els prínceps hi contribuïren quan, per exemple, el diví Claudi declarà que tot esclau malalt que hagués estat abandonat pel seu amo esdevenia lliure. I, ja abans, encara que l'esclau en principi no podia tenir res, li era permès d'adquirir un peculium, és a dir, de tenir el seu propi diner. Ja saps les conseqüències que se'n derivaren.

L'esclavatge subsisteix entre nosaltres els romans, però el rigor és menor que no fa segles. És freqüent que un esclau sigui amic del seu amo, i no el seu enemic, i el terme família té el sentit que avui li atorguem. I encara hi ha les

manumissions, tan nombroses que ha sigut necessari restringir aquesta potestat tan comuna en els testaments perquè moltes vegades era una forma còmoda de deixar l'hereu sense aquesta part de la fortuna. Però també sabem que Tiró, un antic esclau de Ciceró, va esdevenir el seu amic més estimat, fet que s'ha produït sovint. I tampoc no oblidis el paper que els liberts han tingut per l'Estat! Amb aquests passa el mateix que amb els cavallers, els quals, com ja t'he dit en una altra conversa, amb el decurs del temps van aconseguir gairebé les mateixes prerrogatives que els membres del Senat. El nom d'alguns que tu coneixes perfectament, com els Narcisos o els Epafrodites i tants d'altres, formen part de la nostra història.

D'aquesta manera, estimat Marc, pots veure que, en una ciutat o en un imperi, hi ha un seguit de forces i circumstàncies que, unes voltes, pugnen entre si i, d'altres, que convergeixen cap al mateix resultat. El costum n'és una d'aquestes forces, però també hi compta la reflexió dels savis i, potser també, el destí dels homes que fa via al seu costat. Però correspon als prínceps en persona -i a aquells que els envolten- saber-ne fer ús.

PIERRE GRIMAL, El alma romana (ed. Espasa Calpe, p. 71)